

ABD'DE VERGİ REFORMU TARTIŞMALARI VE TEK ORANLI VERGİ (FLAT TAX) SİSTEMİ

Adnan GERÇEK*

ÖZET

Günümüz vergi sistemlerinin adaletsiz, gereksiz yere karmaşık, maliyetli ve yatırım yapmayı cezalandıran yüksek vergi oranlarına sahip olması gibi sorunların aşılabilmesi nedeniyle, radikal nitelikte reform arayışları gündeme gelmiştir. ABD'de üzerinde en fazla durulan ve 21.yüzyılın vergisi olarak tanıtılan Tek Oranlı Vergi (Flat Tax) Sistemi, bütün bu sorunları giderecek adil, basit ve etkin bir vergileme sistemi olarak sunulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Tek Oranlı Vergi Sisteminin işleyişini ve üstünlüklerini açıklayarak, bu sisteme yöneltilen eleştirileri ve Amerikan kamuoyunun yaklaşımını ortaya koymaktır.

1. Giriş

Vergi sistemlerinin değerlendirilmesinde günümüzde genellikle üç temel kriter kullanılmaktadır; etkinlik, basitlik ve adalet. Çağdaş vergi sistemlerinin adil, etkin, basit ve ekonomik gelişmeyi teşvik edici nitelikte olması arzulan bir durumdur. 1980'lerden itibaren vergi sistemlerinin karmaşık, maliyetli ve adaletsiz olduğu; çalışmayı, tasarrufu ve yatırımları cezalandırarak ekonomik gelişmeyi engellediği; vergi oranlarının yüksek ve vergi yapısının moral bozucu olduğu konularında yoğunlaşan eleştiriler, vergi sisteminde reform yapılması ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Nitekim, arz-yönlü iktisat politikalarının akademik ve politik alanda kabul görmesine paralel olarak, başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, mevcut vergi sisteminde değişiklik yapılarak fazla bir başarı sağlanamayacağı ve yerleşmiş olan büyük sorunların aşılamayacağı konusunda maliyeciler, hukukçular ve mükellefler arasında giderek artan bir görüş birliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, batı ülkelerinde gelirin vergilendirilmesi ile ilgili yaklaşımın temelden değiştirilmesi ve mevcut vergi sisteminin yerine adil, basit ve etkin bir yeni sistemin kurulmasına yönelik yoğun tartışmalar vardır.

Gerçek anlamda vergi reformu niteliği taşıyan ve ABD'de mevcut Gelir ve Kurumlar Vergisinin alternatifi olarak ileri sürülen vergi sistemi tasarılarının başında Tek Oranlı Vergi (Flat Tax) ve Nakit Akış Vergisi (Cash Flow Tax) gelmektedir. Özellikle Tek Oranlı Vergi Sistemi (TOVS), son yıllarda Amerikan kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılmakta ve 21. yüzyılın vergisi

* Araş.Gör., Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü

olarak sunulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, TOVS'nin özelliklerini, işleyişi ve üstünlüklerini açıklayarak, sisteme yöneltilen eleştirileri ve Amerikan halkının yaklaşımını ortaya koymaktır.

2. Tek Oranlı Vergi Sistemi ve İşleyişi

Günümüzde, tek oranlı bir vergi uygulamasını savunan iktisatçıların başında Milton Friedman gelmektedir. Friedman, 1962 yılında yayınladığı "Kapitalizm ve Özgürlük" adlı eserinde bu tür bir vergiyi önermiş ve daha sonra birçok eserinde tek oranlı bir verginin uygulanmasını savunmuştur (Aktan, 1989: 84). Ancak, çalışmamızın konusunu oluşturan TOVS'nin temelleri 1981 yılında Stanford Üniversitesi profesörlerinden Robert E. Hall ve Alvin Rabushka tarafından atılmıştır. Bu öneri üzerine birçok çalışma yapılmış ve 19 Temmuz 1995 tarihinde ABD Kongre üyesi Dick Armey ve Senatör Richard Shelby tarafından konuyla ilgili bir yasa tasarısı sunulmuştur.

TOVS'ni savunanlar tarafından radikal nitelikte ve yeni bir yaklaşım olarak öne sürülen bu sistem, çağdaş vergi sisteminin adil, basit, açık, tarafsız ve düşük oranlı olma kriterlerinin tamamına sahip olup, kişilerin kazançlarını etkin bir şekilde artıracak, kayıt dışı ekonomiyi önleyecek, ekonomik büyümeyi teşvik edecek, Hazine'nin vergi gelirlerini artıracak ve Amerikalıların yaşam standardını iyileştirecek örnek bir vergi sistemi olarak sunulmaktadır (Joint Economic Committee, 1998a: 1).

TOVS ana hatlarıyla, artan oranlı vergi sistemi yerine, tek ve düşük oranlı, geniş bir gelir tanımına dayanan, düşük gelir gruplarını vergi kapsamı dışında tutmayı ve üretimi teşvik etmeyi hedefleyen, adil, basit ve etkin bir vergileme sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu sistem, kişisel gelir ve işletme geliri üzerinden alınan vergilerden oluşan iki ayrı, ancak birbirleriyle entegre edilmiş vergi yapısına dayanmaktadır. Birlikte uygulanan bu iki vergili sistem, tüm gelirlerin vergi kapsamına alınması açısından mükemmel bir sistem oluşturmaktadır (Feld, 1995: 603).

Kişisel Vergi'de gelir ücret, maaş ve emekli aylıklarının toplamı olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin elde ettikleri kar payları, faiz, kira ve diğer sermaye kazançları üzerinden vergi alınmaz. Bütün vergi mükellefleri için standart aile indirimi kabul edilir ve bunun dışında herhangi bir istisna ve indirim söz konusu değildir. Uygulamanın ilk üç yılı için, enflasyona endeksli olan aile indirimi miktarları şöyledir: bekarlar için 11.600\$, tek aile reisi için 17.200\$, evli bir çift için 23.200\$, her çocuk için 5.300\$. Bu indirimlere göre dört kişilik bir aileden

vergi alınabilmesi için en az 33.800\$ yıllık kazancı olması gerekmektedir (Armey, 1997:2).

İşletme gelirleri de benzer basitlikte ele alınmaktadır. TOVS çok geniş kapsamlı faaliyetleri İşletme Vergisi'ne dahil etmektedir. Burada gelir işletme, ortaklık, ticaret, serbest meslek, çiftçilik, menkul ve gayrimenkul kazançları olarak tanımlanmaktadır. Yani İşletme Vergisi, şimdiki Kurumlar Vergisinin bir ikamesi olmaktan öte ücret, maaş ve emekli maaşı dışındaki tüm gelir unsurlarını da kapsamaktadır. Buna karşılık, işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi ile ilgili tüm harcamaların indirilmesine imkan verilmektedir. Vergi matrahı, satış ve hizmetlerden elde edilen gayri safi hasıllardan mal ve hizmet alım maliyetleri, sermaye malı (makine ve teçhizat) giderleri, arsa ve bina alım maliyetleri, işçilere yapılan ücret ve sigorta primi ödemeleri düşülmek suretiyle bulunmaktadır. Bu sistem amortisman ve envanter hesaplarını kaldırmaktadır. İşletme gelirlerinden yapılan indirimler, vergiden bağımsızlık sağlayan bir etkiye sahiptir. Bunların dışında işletme sahiplerine ödenen temettü, faiz geliri ve diğer menkul sermaye gelirleri indirim konusu yapılmazlar. Böylece gerek kişiler, gerek işletmeler tarafından yaratılan her gelirin vergilendirilmesi sağlanmaktadır (Armey ve Shelby, 1999: 1; Feld, 1995: 604).

TOVS, mevcut vergi sistemini bütünüyle ortadan kaldırmakta ve vergilendirilebilir gelir sadece bir defa ve %17 oranında vergilendirilmektedir. Hazine'nin gelir kaybını minimuma indirmek için uygulamanın ilk üç yılında oran %20 olarak belirlenmiş olup, daha sonra %17 oranının uygulanmasına geçilmesi düşünülmektedir (Armey, 1997:3). Bu sistem, ilk bakışta düz oranlı olarak görülse de, standart aile indirimlerinden dolayı gizli artan oranlı bir vergi niteliğini taşımaktadır.

TOVS'nde vergilendirme işlemleri için iki adet posta kartı büyüklüğünde formlar kullanılmaktadır. Bu formlardan birincisi gerçek kişilerden alınan, ikincisi ise işletmelerden alınan vergi için kullanılmaktadır. Kişisel verginin hesaplanmasında kullanılan Formun başına toplam gelir yazılır, bundan standart aile indirimleri düşüldükten sonra tek vergi oranı uygulanır ve gerekli mahsuplar yapılarak ödenecek vergi hesaplanmış olur. İşletme vergisinin hesaplanmasında kullanılan Formun ilk hanesine toplam satış hasılatı yazılır. Bu tutardan indirilebilir maliyetler düşüldükten sonra vergiye tabi gelir elde edilir ve buna tek vergi oranı uygulanarak işletmenin vergisi hesaplanır. Ayrıca bir önceki yıldan indirilemeyen vergi tutarı varsa, işletmeyi enflasyon karşısında korumak amacıyla %6 faiz uygulanarak, bunların indirilmesine de izin verilir. Böylece işletme tarafından ödenmesi gereken vergi bulunur*.

* Formlar için bkz. <http://flattax.gov/proposal/form.asp>, 1999

3. Tek Oranlı Vergi Sisteminin Üstünlükleri

3.1. Vergi Tabanının Genişlemesini Sağlamaktadır

TOVS, bir taraftan tek ve düşük vergi oranı uygulayarak, diğer taraftan ise, aile indirimi hariç, muafiyet, istisna ve indirimleri kaldırarak mümkün olduğunca tüm vergi tabanının vergiye tabi tutulmasını sağlamaktadır. Böylece, mevcut vergi sisteminde birçok sorunun kaynağını oluşturan vergi tabanının genişletilmesi problemini çözümlenerek ve olabilecek en düşük vergi oranını uygulayarak hem daha adil bir vergi yükü dağılımına, hem de ekonomideki çarpıklıkların giderilmesine imkan vermektedir (Joint Economic Committee, 1998b: 2). Mevcut vergi sisteminde mükellefler kazançlarının sadece %50'sini muhafaza edebilirken, yeni sistemde kazançlarının büyük bir kısmını (%80-83) muhafaza etme ve istedikleri gibi kullanma imkanına sahip olmaktadır (Joint Economic Committee, 1998c: 4).

3.2. Vergi Sisteminde Basitlik Sağlamaktadır

Günümüze kadar yapılan değişiklikler, düzenlemeler ve reformlar sonucunda muafiyet, istisna ve indirimlerin yoğun bir şekilde uygulandığı mevcut vergi sistemi son derece karmaşık ve bozuk bir yapıdadır. TOVS'nde, günümüz vergi sistemindeki muafiyet, istisna, ayrıcalık ve indirimlere son verilmektedir. Ayrıca, vergilendirme ile ilgili kullanılan 480 adet form ve bu formların doldurulmasını açıklayan 280 adet açıklama formunun yerine, sadece iki adet posta kartı büyüklüğünde formlar aracılığıyla mükelleflere vergilerini beyan edip ödemelerine imkan verilmektedir. Böylelikle hem mükellefler 1378 sayfalık vergi mevzuatı ile 6439 sayfalık federal düzenlemeleri okumaktan kurtulmakta ve vergi ödeme kolaylığından yararlanmakta, hem Internal Revenue Service (IRS) her yıl 8 milyar dosya sayfası harcamaktan kurtulmakta ve zamandan büyük tasarruf sağlamaktadır (Armey, 1999a: 3). The Tax Foundation tarafından yapılan analizlerde, TOVS'nde vergilendirme maliyetleri 140 milyar \$'dan 8.4 milyar \$'a, yani % 94 oranında düşeceği tahmin edilmektedir (Joint Economic Committee, 1998b: 3).

3.3. Vergi Sisteminde Adalet Sağlamaktadır

TOVS'nde, bir taraftan kişinin kazancına, faaliyet alanına ve işletme türüne bakılmaksızın aynı gelire sahip bütün mükelleflere aynı vergi oranı uygulanarak eşit muamele yapılmakta, diğer taraftan da herhangi bir ekonomik, sosyal ve politik amaçlı muafiyet, istisna, ve indirim izin verilmeyerek seçilmiş bir azınlığın yararlanabileceği özel boşluklar yok edilmektedir. Böylece bu sistem, mevzuattaki dikey adalet kavramı yerine yatay adaleti yerleştirerek, aynı koşullardaki insanların eşit vergi yükü taşımasını ve her vergi mükellefinin gelirene doğrudan orantılı bir vergi ödemesini savunmaktadır (Joint Economic Committee, 1998d: 1).

Aynı zamanda, TOVS’nde standart aile indirimlerine bağlı olarak “gizli artan oranlılık” da vardır. Standart aile indirimi nedeniyle az kazananlar daha düşük oranda vergi ödemektedirler. Örneğin, dört kişilik bir aile 33.000\$ kazanırsa, elde ettiği gelir üzerinden vergi ödemez. Aynı aile 50.000\$ kazanırsa, toplam gelirin %5’i kadar, 200.000\$ kazanırsa, toplam gelirin %14’ü kadar vergi ödemektedir. Ayrıca, yeni sistemde tahmini olarak 10 milyon dar gelirli mükellef tamamen vergi dışı kalmaktadır (Armey, 1997:3).

3.4. Ekonomik Gelişmeyi Teşvik Etmektedir

TOVS ekonomik gelişmeyi teşvik etmekte, çünkü çalışmayı, tasarrufu ve yatırım yapmayı destekleyerek büyümeyi ve kişi başına düşen gelirin artmasını sağlamaktadır. Bu sistem bir taraftan marjinal vergi oranlarını düşürerek çalışmayı cesaretlendirmekte, risk almayı ve atılım yapmayı özendirilmekte, diğer taraftan ise vergilendirme politikasını değiştirerek tasarrufların artmasını ve sermaye birikimini teşvik etmektedir. Sermayeyi daha az vergilendirerek, yatırımların etkinliğinin artmasını, teknolojinin gelişmesini, yeni araç ve teçhizat yapımını özendirilmektedir. Bunların sonucunda ekonomide verimliliğin artması, gerçekten bir değişim ve hamle yaşanması ve halkın yaşam standardının yükselmesi beklenmektedir. Joint Committee On Taxation tarafından yapılan bir araştırmaya göre, TOVS uygulamaya konulduktan beş yıl sonra, tipik bir Amerikan ailesinin yıllık kazancının 4.300\$ artacağı tahmin edilmektedir (Armey, 1999a: 2).

3.5. Çifte Vergilendirmeyi Kaldırmaktadır

TOVS’nde gelir üzerinden alınan Gelir ve Kurumlar Vergileri tamamıyla entegre edilerek bütün gelirler gerçek değerine yakın bir ölçüde ve sadece bir defa vergilendirilmektedir. Vergisi kesilmiş olan kazancın, yatırım ve tasarruf yoluyla getirdiği kazanç bir daha vergilendirilmemekte (Joint Economic Committee, 1998d: 2). Böylece aynı gelirin hem işletme bünyesinde, hem de kişisel kazanç olarak iki defa vergilendirilmesi önlenmektedir. Bu sistemde, standart aile indirimi sınırı altında kazanç elde edenler dışında, herkes vergisini ödemekte, ancak elde edilen kazanç sadece bir kez ve düşük oranda vergilendirilmektedir. Sermaye kazançları, faiz ve kar payları cezalandırıcı çifte vergileme dışında tutularak tasarruf ve yatırım kararları serbest bırakılmakta ve böylece daha fazla kaynağın üretime yönelmesi ve ekonominin büyümesi desteklenmektedir. TOVS’nde, sermaye kazançları vergilendirilmediği için hem vergi uygulayıcılarının yükü hafifletmekte, hem de işletmeler stok, hisse senedi, sermaye varlıklarını hesaplama ve yatırımlarla ilgili çok sayıda amortisman şemasını izleme külfetinden kurtulmaktadır. Ayrıca, bireysel faiz geliri de vergi dışında bırakıldığından, faiz oranlarının faizin vergi dışı kalması (tax-free) konumunu yansıtacak şekilde, %25 oranında düşeceği tahmin edilmektedir (Joint Economic Committee, 1998e: 1).

3.6. Devletin Ekonomiye Müdahalesini Azaltmaktadır

Mevcut vergi sistemi oldukça karmaşık, vergi oranları yüksek, muafiyet, istisna ve indirimler yoğun olduğu için devletin ekonomiye müdahalesi ve yönlendirmesi de yaygındır. TOVS, Kongre'nin vergi oranlarını artırma ve özel çıkar gruplarına ayrıcalıklar tanıyarak kişilerin yatırım kararlarını etkileme imkanlarını ortadan kaldırmaktadır (Armey ve Shelby, 1999: 2). Çünkü, bu sistemde vergi oranlarının artırılması, tüm seçmenlerin vergi yükünün artırılması anlamına geldiği için, Kongre üyelerinin bu yönde bir düzenleme yapmaları zorlaşmaktadır (Joint Economic Committee, 1998c: 3). TOVS, vergi oranlarını düşürerek ve ayrıcalıklar ile çifte vergilemeyi kaldırarak, vergi mükelleflerini hükümetin müdahalelerinden kurtarmakta, daha fazla gelirin kişilerde kalmasına ve kişilerin bu gelirleri istedikleri gibi yönetmelerine imkan vermektedir.

3.7. Kamu Harcamalarının Kısılmasını Sağlamaktadır

TOVS, kamu harcamalarının artışını sınırlamayı ve beş yıl içinde bütçe dengesini sağlamayı hedeflemektedir. Bütçe açığına sebebiyet vermemek ve vergi geliri kayıplarını telafi etmek için ilk üç yıl %20 vergi oranı uygulanması ve daha sonra, vergi oranının %17'ye düşürülmesi önerilmektedir. Buna iki faktörün imkan vereceği düşünülmektedir. Birincisi, vergi oranlarının düşürülmesi ve tasarruf eğiliminin artması ile ekonomik gelişme kamçılanacak ve buna bağlı olarak Hazine'nin gelirleri artacaktır. İkincisi, harcama reformu yapılarak harcamalar kısılacaktır. Kısacası, yüksek gelir ile düşük harcama birleşerek ortaya çıkabilecek bütçe açıkları kapatılacaktır.

Bu sistemin uygulamasından iki yıl sonra, birçok verimsiz harcama programı ortaya çıkacak ve otomatik olarak sona erecektir. TOVS'ne paralel olarak geliştirilecek Harcamaların Kısılması Projesi ile, sosyal güvenlik harcamaları hariç, cari harcamaların enflasyon artı nüfus artış oranını aşmaması sağlanacaktır. Eğer artış bu oranın üstüne çıkarsa otomatik olarak cari harcamaların kısılmasına gidilecek ve harcama dengesi korunacaktır. Harcamaların kanunda belirtilen miktarı aşması halinde, iç verimsiz harcamaların %80'i ve savunma harcamalarının %20'si kısılacaktır. Her mali yılın yarısında (1 Temmuz'da) Presidents Office of Management and Budget hangi harcamaların belirlenen miktarı aşacağını tespit edecek ve bunun neticesinde %80-%20 formülüne göre kısıtlamalara gidilecektir. Böylece, günümüzde federal harcamaların yarıdan fazlasını oluşturan ve bütçe açığının temel nedeni olarak gösterilen cari harcamalar denetim altına alınacaktır (Armey ve Shelby, 1999: 2).

3.8. Ekonomik Faaliyetlere Karşı Tarafsız Kalmaktadır

TOVS, bir taraftan kişiler, işletme büyüklükleri, sektörler ve yatırım

çeşitleri arasında ayırım yapmadığı, diğer taraftan da tüm vergi mükelleflerine düz ve düşük oranlı vergi uyguladığı için ekonomik açıdan tamamen tarafsız bir vergi niteliğindedir. Mevcut vergi sistemi, çoklu vergi oranları, çifte vergilendirme ve ayrıcalıklar ile insanların ve işletmelerin üretim, tüketim, yatırım v.b. kararlarını önemli derecede etkilemektedir. TOVS ise tasarrufların çifte vergilendirilmesine son vererek yatırımları ve çalışmayı özendirilmekte ve ödüllendirmektedir. Bu sistem, tasarruf ve yatırımlar ile tüketim arasında bir ayırım yapmayarak ve kişilerin ekonomik ve mali kararlarını özgürce vermelerine olanak sağlayarak, vergilemede tarafsızlık ilkesini kolaylıkla gerçekleştirmektedir (Joint Economic Committee, 1998b: 3). Esasında, TOVS tüketime dayalı bir gelir vergisi niteliğindedir, çünkü yeni yatırımlara %100 oranında bağımsızlık sağlamak ve yatırıma yönelik tasarrufları da vergi dışı bırakmaktadır. Bu durum, sermaye birikimi, verimliliğin artması ve ekonomik gelişme açısından önem taşımaktadır (Joint Economic Committee, 1998c: 4).

3.9. Anlaşılır ve Kolay Uygulanabilir Niteliktedir

TOVS, aynı zamanda açık, anlaşılabilir, kolay uygulanabilir ve uyum maliyetleri son derece düşük bir vergileme sistemidir. Birçok iktisatçı tarafından olumlu karşılanan bir çeşit harcama vergisi fonksiyonlarını da yerine getirmektedir. Yani bu sistem, "harcamaya dayalı gelir vergisi" olarak, Perakende Satış Vergisi ve KDV tipindeki harcama vergilerinin amaçlarını daha başarılı bir şekilde yerine getirmektedir. Çünkü harcama vergileri az veya çok mal ve hizmetlerin fiyatlarına dahil olduklarından "gizli vergi" olarak nitelendirilirken, TOVS herhangi bir harcama vergisinden çok daha açıktır ve mükelleflerin kamu harcamalarına hangi oranda katıldıklarını beyanname üzerinde görmelerine imkan vermektedir (Armey, 1997:4).

Mevcut vergi sisteminin son derece karmaşık mevzuatı yerine istisna, muafiyet, indirim ve ayrıcalıkları olmayan basit ve anlaşılabilir bir sistem getirdiği için, mükelleflerin kolayca uyum sağlamaları beklenmektedir. TOVS'nde, mükelleflerin uyum maliyetlerinde % 94 oranında bir azalma olacağı, diğer bir ifade ile her Amerikan ailesinin uyum maliyetinin 1.080 \$ düşeceği tahmin edilmektedir (Armey, 1999b: 1).

TOVS'nin getirdiği çözümlerden de görüldüğü gibi, mevcut vergi sisteminde radikal reform yapılarak kişilerin vergileme olayına ve devlete olan yaklaşımlarında bir değişiklik yaratılması amaçlanmaktadır. Ancak, bu sistemin getirdiği çözümler ve oluşturmayı amaçladığı örnek ve mükemmel vergi sistemi yapısı, herkes tarafından olumlu karşılanmamakta ve bazı çevreler tarafından eleştirilmektedir.

4. Tek Oranlı Vergi Sistemine Yöneltilen Eleştiriler Ve Verilen Cevaplar

TOVS'ne yöneltilen eleştiriler esas olarak tarafsızlık, adalet ve eşitlik

ilkesi, indirim ve ayrıcalıkların durumu ile vergi gelirlerine etkisi konularında yoğunlaşmaktadır. Yapılan eleştirilere karşı bu sistemi savunanlar ise, eleştirilerin yersiz olduğunu ileri sürerek bunları gerekçeleriyle birlikte çürütmeye çalışmaktadırlar.

4.1. Tarafsızlık, Adalet ve Eşitlik İlkesi Açısından

TOVS'nde, tüm mükelleflerin eşit oranlı vergiye tabi tutulacak olması adaletsizliğe neden olacağı ileri sürülmektedir. Yüksek gelir grupları ile düşük ve orta gelir gruplarına aynı vergi oranının uygulanması ile, düşük ve orta gelirli mükelleflerin vergi yükünün artacağı ve gelir dağılımının bozulacağı vurgulanmaktadır (Aktan, 1989: 87). Oysa bu sistemde, verginin tabana yayılması ve düz oran uygulanmasından herkes kazançlı çıkmaktadır. Öncelikle, tahmini olarak 10 milyon dar gelirli mükellef tamamen vergi dışı kalmaktadır. Alt gelir grupları, kendilerine tanınacak yüksek kişisel istisnalar nedeniyle daha az vergi vermektedir. Orta ve üst gelir grupları da, düşük oran nedeniyle eskiye göre daha az vergi ödemektedir.

Diğer taraftan, TOVS'nde tüm mükelleflerin eşit vergilendirildiği eleştirisi de doğru değildir, çünkü gizli artan oranlılık sayesinde adalet ilkesinin kriterlerine uyulmaktadır. Standart aile indirimi sayesinde, az kazananlar düşük oranda vergi öderken, çok kazananlar daha yüksek oranda vergi ödemektedir (Armey, 1999b: 2). TOVS, ayrıcalıklı indirimler ile çifte vergilendirilmeyi kaldırıp, herkese standart kişisel indirim uygulaması ve gizli artan oranlılığı sağlayarak, şimdiki vergi sisteminden çok daha adil olduğunu iddia ederken, bu konudaki eleştiriler sistemin tam olarak incelenmemesi ve kavranamamasından kaynaklanmaktadır.

4.2. Vergi Gelirlerine Etkisi İle İlgili

TOVS'ni eleştirenlerin iddialarından biri de büyük bütçe açıklarına yol açacağı şeklindedir. Hazine'nin bir araştırmasına göre, doğrudan %17 vergi oranının uygulanması halinde 138 milyar \$ gelir kaybının ortaya çıkacağı ve

%20 vergi oranının uygulanması halinde ise gelir kaybının 33 milyar \$ olacağı tahmin edilmektedir (Armey, 1999b: 3). Hazine bu rakamlara bir defada ulaşmamıştır. Hazırlanmış olduğu üç rapor sonucunda, sisteminin gelir etkisinin tarafsız olması için vergi oranının %20.8 olması gerektiği savunulmuş ve bütçe açıklarını minimuma indirmek için ilk iki yıl vergi oranının %20 olarak uygulanması ve daha sonra %17 oranına geçilmesi önerilmiştir (Armey, 1996:89-92).

Böyle bir geçiş dönemi uygulamasını TOVS'ni savunanlar da kabul etmektedirler. Yine de Hazine'nin sunmuş olduğu raporlarda gelir sağlama

açısından temelden yanlış varsayımlar olduğunu söylemektedirler. Hazine, vergi oranının %20 olduğunda 33 milyar \$ gelir kaybı olacağını savunmaktadır. Oysa bu miktar, sadece kırtasiyeciliğin azalmasından kaynaklanan gelir tasarrufundan daha azdır. Ayrıca, Hazine raporları hazırlarken yeni sistemde yatırım ve tasarrufların çifte vergilendirilmesinin ortadan kalkacağını hesaba katmamış, faiz oranlarında ve uyum maliyetlerinde herhangi bir değişikliğin olmayacağını varsaymıştır (Armeý, 1999b: 4).

4.3. İndirim ve Ayrıcalıklar İle İlgili

Birçok kişi, TOVS'ni kabul ederken, genellikle mevcut vergi sistemindeki kredi faizi ve bağış indirimlerinin korunmasını istemekte ve bunların kaldırılmasını eleştirmektedir. Diğer taraftan Hazine, bu sistemdeki aile indiriminin mevcut uygulamadaki aile indirimlerinden daha az olduğunu iddia etmektedir. Oysa şimdiki sistemde genel indirimler hem daha düşük miktardadır, hem de bunlardan herkes aynı ölçüde yararlanamamaktadır (Armeý, 1999b: 4).

Kredi faizi ve bağış indirimleri şimdiki vergi sistemi koşullarında ele alınırsa, yapılan eleştiriler doğru olabilir. Ancak, TOVS'nde vergi oranı düşük olduğu için, standart aile indirimi dışında başka indirimlere gerek duyulmamaktadır. Çünkü, mevcut vergi sisteminde ortalama kredi faizi indiriminden sağlanan vergi tasarrufu, yeni sistemde sadece cari faiz oranlarının düşmesinden sağlanacak vergi tasarrufu ile karşılanmaktadır.

Diğer taraftan, kişiler bağış yapmak için vergisel teşviklere pek ihtiyaç duymamakta ve bunu daha çok başka faktörler (dini, ahlaki v.s.) belirlemektedir. Bu nedenle, birçok kişi yapmış olduğu bağışları indirim olarak göstermemektedir. Örneğin, 1991 yılında 117 milyar \$ bağış yapılmış iken, sadece 61 milyar \$ bağış indiriminden yararlanılmıştır. Zaten, yeni sistemde vergi oranının düşmesi ile bağış indiriminin önemi de azalmaktadır (Armeý, 1996: 78-83).

TOVS'ne yönelik yapılan eleştiriler ve bunlara verilen cevaplar, bu eleştirilerin fazla ciddi olmadığını ve önemli sorunlar yaratmayacağını göstermektedir. Herşeye rağmen bu eleştiriler, bazı çevrelerin yapılacak vergi reformlarına karşı güvensizlik ve endişe duyduklarının bir ifadesidir. Bu nedenle vergi reformları yapılırken, getirilecek olan yeni düzenlemelerin etkileri çok iyi araştırılmalı ve etkin bir şekilde tanıtılmalıdır.

5. Halkın Tek Oranlı Vergi Sistemine Yaklaşımı

Günümüzde vergi sisteminin yapısından, devletin ekonomiye yoğun müdahalesi ve aşırı büyüklüğünden herkes şikayetçidir. Oysa demokratik ülkelerde halkın, devletin ekonomiye müdahale sınırlarını ve vergi sisteminin

işleyişini belirleme hakkına sahip olması son derece doğaldır (vermektedir (Joint Economic Committee, 1998a:3). Bu nedenle, halkın vergi reformuna ve TOVS'ne bakış açısını saptamak, projenin başarısı ve uygulanabilmesi açısından belirleyici rol oynamaktadır.

ABD'de TOVS'ne halkın bakışı ve desteği ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Son yıllarda yapılan anketler, Amerikalıların büyük bir kısmının mevcut vergi mevzuatının değişmesini istediklerini ve önerilen yeni sistemi desteklediklerini göstermektedir. CNN-USA Today Gallup anketi, Amerikalıların %66'sının federal gelir vergisi oranının fazlasıyla yüksek bulduklarını ve %52'sinin vergiler düşürülürken, aynı zamanda bütçe açığının kapatılabileceğine inandıklarını ortaya koymuştur. Mitchell araştırma şirketinin 1000 kişiye uyguladığı ankete göre, indirimsiz %17'lik TOVS'nin Amerikalıların %56'sı tarafından, ipotek ve bağış indirimleri uygulanan %20'lik TOVS'nin ise Amerikalıların %41'i tarafından desteklenmektedir. Newsweek'in 753 kişi ile yaptığı ankete katılanların %32'si TOVS'nde indirimlerin olduğu %20'lik vergi oranını istediklerini ve %29'u indirimsiz %17'lik vergi oranını istediklerini ifade etmişlerdir. Luntz araştırma şirketinin 1000 kişiye uyguladığı anket ise, altı farklı vergi reformu tasarısı içinde TOVS'nin açık farkla en çok tercih edilen reform önerisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda anket, indirimsiz %17'lik TOVS'ne %51 oranında destek olduğunu saptamıştır (Joint Economic Committee, 1998f:1-3).

TOVS, getirdiği çözümlerle bugünkü vergi sisteminin gerçekten değişmesini isteyen her Amerikalı tarafından desteklenmektedir. Çünkü bu sistem, ekonomiye yeni bir dinamizm kazandırmayı, kişisel yetenekleri geliştirmeyi, ailelerin kazançlarını artırmayı ve kişilerin devlete bakışını değiştirmeyi amaçlayan doğru ve adil bir projedir (Armey, 1999a: 3).

6. Sonuç

Mevcut vergi sisteminin özünü değiştirmeden aksaklıklarını gidermeye yönelik yapılan reformlara rağmen, vergi sisteminin adaletsiz, gereksiz yere karmaşık ve maliyetli, yatırım yapmayı ve çalışmayı cezalandıran yüksek vergi oranlarına sahip olması gibi sorunların aşılabilmesi nedeniyle radikal nitelikte vergi reformlarının yapılması tartışmaları gündeme gelmiştir.

Üzerinde en fazla durulan ve 21. yüzyılın vergisi olarak sunulan TOVS'nin temel özellikleri; tek ve düşük bir vergi oranının bulunması, standart aile indirimi dışında tüm gelir unsurlarının toplanarak vergiye tabi tutulması, gelirin sadece bir defa vergilendirilmesi, sistemin basit ve adil olması, kolay uygulanabilmesi, ekonomik gelişmeyi teşvik etmesi ve devletin ekonomiye müdahalesini asgariye indirmesi olarak belirtilebilir. Bu yeni vergi sistemi ile kişilerin vergileme olayına ve devlete olan yaklaşımlarında olumlu bir değişiklik yaratılması beklenmektedir.

TOVS'ne yönelik, özellikle vergilemede adalet ve eşitlik ilkesi ile vergi gelirlerine etkisi konularında bazı eleştiriler vardır. Ancak yapılan eleştirilere karşı, bu sistemi savunanlar tarafından verilen cevaplar, bu reform sayesinde mevcut vergi sistemindeki sorunların giderileceği konusunda oldukça iddialı olduklarını göstermektedir. Nitekim, Amerikan kamuoyu tarafından geniş kabul görmeye başlamış olan Tek Oranlı Vergi Sistemi Yasa Tasarısı, Kongre'nin çeşitli komisyonlarından geçmiş olup, yasalaşma olasılığı en yüksek vergi reformu tasarısı niteliğini taşımaktadır.

ABSTRACT

The current income tax system is complex, unfair, irrational, inhibits saving and investment, so in many country has enterprises for total reform of tax laws. The Flat Tax is fair, simple and effective plan, witch can solve a problems of current tax system. Therefore, it is the popular restoration act in USA today, and it claims to be the tax system of 21.century.

KAYNAKÇA

- AKTAN, Coşkun Can (1989), "Artan Oranlı Gelir Vergisine İki Alternatif: Düz Oranlı Gelir Vergisi ve Nakit Akışı Vergisi", *Maliye Yazıları*, S. 19-21, (Temmuz-Aralık 1989).
- ARMEY, Dick and Richard SHELBY (1999), "The Freedom and Fairness Retoration Act: A Comprehensive Plan to Shrink the Coverment and Grow the Economy (Summary)", <http://flattax.gov/proposal/flat-sum.asp>.
- ARMEY, Dick (1996), *The Flat Tax*, New York: Fawcett Columbine.
- ARMEY, Dick (1997), "Why A Flat Tax", <http://www.house.gov/armey.flattax/column2.html>.
- ARMEY, Dick (1999a), "Flat Tax-Not Just a Distant Dream", <http://flattax.gov/armey/article/insight.asp>.
- ARMEY, Dick (1999b), "The Treasury Department Analysis of the Flat Tax", <http://flattax.gov/armey/study/sttreas.asp>.
- FELD, Alan L. (1995), "Living With The Flat Tax", *National Tax Journal*, Vol. 48, No: 4, (December 1995).
- JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998a), "Farewell, Tax Code", <http://www.senate.gov/comm/jec/general/farewell.html>.
- JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998b), "The ABC's of the Flat Tax", <http://www.senate.gov/comm/jec/general/ftabc.html>.

JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998c) “Frequently Asked Flat Tax Questions”, <http://www.senate.gov/comm/jec/general/fltxques.html>.

JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998d), “Why Do We Need A Flat Tax”, <http://www.senate.gov/comm/jec/general/fltxprso.html>.

JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998e), “How a Flat Tax Would Benefit Business”, <http://www.senate.gov/comm/jec/general/fltxbusn.html>.

JOINT ECONOMIC COMMITTEE (1998f), “Flat Tax 2 to 1”, <http://www.senate.gov/comm/jec/general/press9.htm>.